

STAPPENPLAN AANLEG TENNISBANEN

'In 7 slagen naar nieuwe tennisbanen'

Colofon

Uitgave van de Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond

Redactie

KNLTB

Vormgeving

KNLTB

Derde druk, juni 2019

Copyright ©KNLTB 2019

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de KNLTB.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1 Slag 1: Projectorganisatie	6
1.1 Projectgroep	6
1.2 Taken en verantwoordelijkheden projectgroep	7
1.3 Checklist slag 1	8
2 Slag 2: Wensen en eisen	9
2.1 Inventariseren	9
2.2 Financieel	12
2.3 Checklist slag 2	12
3 Slag 3: Technisch onderzoek tennisbanen	13
3.1 Renovatie en ombouw	13
3.2 Nieuwe aanleg en uitbreiding	14
3.3 Kwaliteitsimpuls	14
3.4 Wat levert dit je op?	16
3.5 Checklist slag 3	17
4 Slag 4: Planfase	18
4.1 Opstellen plan voor renovatie/ombouw/nieuw aanleg	18
4.2 Kwaliteitsnormen	18
4.2.1 Constructie opbouw	18
4.2.2 Maatvoering	19
4.2.3 Veiligheidsvoorschriften	20
4.3 Vergunningen	21
4.4 Subsidies/sponsoring/borgstelling	22
4.4.1 Subsidies	22
4.4.2 Sponsoring	22
4.4.3 Borgstelling	23
4.5 Plan en ontwerp	23
4.6 Checklist slag 4	24
5 Slag 5: Werkomschrijving/bestek	25
5.1 Werkomschrijving/bestek met tekening(en)	25
5.1.1 Werkomschrijving met tekeningen	26
5.1.2 Bestek met tekeningen	26
5.2 Checklist slag 5	27

6	Slag 6: Prijs- en contractvorming	28
6.1	Hoe aanbesteden?	29
6.1.1	Enkelvoudig onderhandse procedure	29
6.1.2	Meervoudig onderhandse procedure	30
6.1.3	Nationaal openbare procedure (met en zonder voorselectie)	30
6.2	Termijnen onderhandse aanbesteding	31
6.3	Vervolgprocedure	31
6.3.1	Verkrijgbaar stellen werkomschrijving/bestek	31
6.3.2	Inlichtingen en/of aanwijs	31
6.3.3	Nota van inlichtingen	31
6.3.4	Directiebegroting	32
6.3.5	Aanbesteding	32
6.3.6	Gunning	32
6.4	Ter informatie: EMVI	33
6.5	Checklist slag 6	34
7	Slag 7: Uitvoering.....	35
7.1	Registratie- en beoordelingsproces	35
7.1.1	Registeren aanleg nieuwe tennisbanen?	35
7.2.2	Bijdrage NOC*NSF kwaliteitszorgsysteem	35
7.2	Directievoering en toezicht	36
7.3	Oplevering	37
7.4	Oplevering versus (verplichte) keuring	38
7.5	Onderhouds- en garantietermijn.....	38
7.6	Ingebruikname	39
7.7	Checklist slag 7	39

INLEIDING

Achtergrond

Het vertrekpunt van dit stappenplan is het initiatief voor het vervangen of nieuw aanleggen van tennisbanen. Dit stappenplan is voornamelijk bedoeld voor het bestuur van een tennisvereniging en/of door een bestuur aangestelde projectgroep die zich met het vervangen of nieuw aanleggen van tennisbanen gaan bezighouden. Het doel van dit stappenplan is de vereniging een handreiking te geven om het aanlegproces stapsgewijs te doorlopen. Ieder project blijft op onderdelen altijd maatwerk. Uitgangspunt bij het stappenplan is het realiseren van tennisbanen die voldoen aan de kwaliteitseisen van NOC*NSF/KNLTB en die zijn voorzien van een keurmerkcertificaat.

Inleiding

Een tennisvereniging die heeft besloten om zijn huidige tennisbanen te vervangen of uit te breiden krijgt te maken met vele aspecten en overwegingen. Het vervangen of uitbreiden van tennisbanen is voor de tennisvereniging geen 'dagelijkse' bezigheid. Een stappenplan dat meer inzicht geeft in het te doorlopen proces draagt bij aan een goed resultaat.

Visie KNLTB:

Ten aanzien van de voorgenomen plannen tot het vervangen of uitbreiden van tennisbanen is de KNLTB voorstander van de aanleg van (standaard) gravelbanen en/of gravelbanen op afschot. Gravelbanen en/of gravelbanen op afschot bieden speltechnisch en vanuit het gedachtegoed goede tennissers te willen opleiden de meeste mogelijkheden en appelleren het meest aan de technische, tactische, mentale en conditionele ontwikkeling op alle niveaus.

Daarnaast is voldoende aanbod van gravelbanen noodzakelijk voor de toekomst van tennis als wedstrijdsport. Gravel is naast (slow) hardcourt de inter(nationale) standaard voor het spelen van wedstrijden. Tennis als wedstrijdsport vormt binnen de vereniging vaak ook een belangrijk onderdeel en daarmee een drijvende kracht en motor voor het bestaansrecht van verenigingen. In tegenstelling tot andere baansoorten zijn gravelbanen juist geschikt voor elk spel- en ambitieniveau.

Ook onderzoek toont aan dat de meeste mensen een voorkeur hebben voor het spelen op gravel. Dit aangevuld met de soms ten onrechte negatieve perceptie over onderhoud, exploitatie en mogelijke speelweken verdient dit een serieuze afweging.

Nadrukkelijk willen wij aangeven dat de keuze voor een baansoort altijd de verantwoordelijkheid is en blijft van de vereniging. De keuze voor een baansoort is mede afhankelijk van het gekozen verenigingsbeleid en lokale omstandigheden. Voor meer uitgebreide informatie over gravelbanen en andere baansoorten verwijzen wij je naar de KNLTB brochure 'Baansoorten in Beeld'

Wij hebben de gegevens met de grootst mogelijke zorgvuldigheid verzameld en weergegeven. Heb je nog opmerkingen, suggesties of eigen ervaringen die nuttig kunnen zijn om in dit stappenplan te vermelden, dan kun je dit mailen naar verenigingsondersteuning@knltb.nl

Opzet stappenplan

Het stappenplan aanleg tennisbanen bestaat uit zeven verschillende 'slagen':

Slag 1: Inrichten projectorganisatie

Slag 2: Wensen en eisen

Slag 3: Technisch onderzoek (bestaande) tennisbanen

Slag 4: Planfase

Slag 5: Werkomschrijving / bestek

Slag 6: Prijs- en contractvorming

Slag 7: Uitvoering

Aanvullende informatie

In het stappenplan wordt regelmatig verwezen naar andere brochures en/of documenten van de KNLTB waarin aanvullende informatie is te vinden. Graag attenderen wij je op de volgende digitale brochures en/of documenten die verband houden met de aanleg en keuze van tennisbanen en te vinden zijn op de KNLTB website www.centrecourt.nl of toegestuurd kunnen worden door de afdeling Verenigingsondersteuning (email: verenigingsondersteuning@knltb.nl).

Brochure: Baansoorten in beeld

Document: Kwaliteitsnormen en keuringsprocedure tennisbanen

Document: Veiligheidsvoorschriften tennisbanen

Daarnaast zijn de volgende websites van belang:

Vereniging van Tennisbaanbouwers Nederland: www.tennisbaanbouwers.com

NOC*NSF Sportvloerenlijst: www.sportvloerenlijst.nocnsf.nl

Omgevingsvergunning: www.omgevingsloket.nl

Stichting Waarborgfonds Sport: www.sws.nl

Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen: www.dus-i.nl

1. SLAG 1: INRICHTEN

PROJECTORGANISATIE

Er is vastgesteld dat de banen aan vervanging toe zijn of dat uitbreiding gewenst is. Dit is vaak een 'ingrijpende' gebeurtenis voor een vereniging. Hiervoor een goed en weloverwogen proces inrichten binnen de vereniging is van belang.

1.1 Projectgroep

Afhankelijk van de omvang van de voorgenomen plannen is het meestal verstandig een projectgroep op te richten. Dit kan het bestuur zelf zijn of een afvaardiging daarvan, maar verstandiger is daarvoor een (tijdelijke) projectgroep aan te wijzen. De projectgroep wordt geïnstalleerd door het bestuur, waarna de projectgroep verantwoording aflegt aan het bestuur.

De projectgroep dient niet te groot te zijn. Afhankelijk van de omvang van het project en de aanwezige expertise binnen de vereniging is een projectgroep met maximaal 4 tot 6 personen ruim voldoende. Uitgangspunt is dat het werkbaar moet blijven en dat de taken duidelijk en helder verdeeld kunnen worden. Verstandig is een projectleider aan te wijzen die het totale overzicht behoudt en de resultaten terug koppelt naar het bestuur. De projectgroep moet bij voorkeur bestaan uit mensen met zo veel mogelijk verschillende expertises. Mensen met onder andere een bouw-/civieltechnische, tennistechnische, financiële en communicatie achtergrond is een pré. Rekruteren van de mensen kan via het informele circuit of middels een oproep op bijvoorbeeld de website of in het verenigingsblad.

Samengevat:

- Benoeming projectgroep door bestuur.
- Maximaal 4-6 personen → Liefst zo veel mogelijk verschillende expertises.
- Duidelijke taakverdeling → Wie doet wat? Wie is waarvoor verantwoordelijk?

Mogelijke samenstelling en taakverdeling projectgroep:

Projectleider	-	Houdt overzicht, geeft sturing en koppelt terug naar bestuur.
Secretaris	-	Verslaglegging.
Budgetbewaker	-	Bewaakt het budget.
Baantechnisch	-	Houdt zich bezig met de (onderhoud)technische aspecten.
Tennistechnisch	-	Houdt zich bezig met de gewenste speleigenschappen, de gewenste ondergrond voor de ontwikkeling van spelers en de consequenties van de keuze voor de toekomst et cetera (bijvoorbeeld een tennisleraar).

1.2 Taken en verantwoordelijkheden projectgroep

Een belangrijk onderdeel is het goed afstemmen van de taken en verantwoordelijkheden van de projectgroep. Hieronder zijn een aantal aspecten benoemd die hierbij kunnen helpen:

- Doel:
  - Wat er moet worden gerealiseerd is duidelijk en sluit aan op de (toekomst)visie van de vereniging alsmede regionale/landelijke trends en ontwikkelingen op tennisgebied.
- Communicatie:
  - Wanneer en hoe worden de leden op de hoogte gehouden van de voortgang?
- Budget (bewaking):
  - Het budget is vastgesteld.
  - Is het budget toereikend of is zelfwerkzaamheid noodzakelijk?
- Planning (globaal):
  - Wanneer de voorbereiding gereed moet zijn is bekend.
  - De procedure voor vaststelling in de Algemene Ledenvergadering is bekend.
  - De geplande start van de uitvoering is bekend. Iedereen is er van op de hoogte gesteld.
  - Bekend is wanneer de werkzaamheden moeten worden opgeleverd en wanneer de banen (weer) in gebruik kunnen worden genomen.
- Vastleggen afspraken:
  - Van ieder overleg worden verslagen gemaakt.
- Zelfwerkzaamheid:
  - Nagaan binnen de vereniging waar eventueel mogelijkheden zijn voor zelfwerkzaamheid, zijnde niet baanwerkzaamheden.
- Terugkoppeling:
  - Vastgelegd is wanneer en op welk moment de projectgroep terug moet naar het bestuur en naar de leden. Bijvoorbeeld bij:
    - Vaststellen baankeuze;
    - Overschrijding budget;
    - Voorafgaand aan gunning opdracht.

NB:

Zelfwerkzaamheid wordt gezien als een eenvoudige manier om geld te besparen. Echter beperk zelfwerkzaamheid wel tot zaken die geen betrekking hebben op de baanopbouw zoals grondwerk, constructielagen e.d. Dit is specialistisch werk om aan de gestelde eisen te kunnen voldoen. Voor zelfwerkzaamheid kan gedacht worden aan bijvoorbeeld het opruimen van alle losse inrichtingselementen zoals banken, slangen, belijning, tennisnetten en –palen en scheidsrechtersstoelen. Maar ook het verwijderen van de baanafrastering, verhardingen buiten de banen en bijvoorbeeld het verwijderen van groenvoorzieningen. Laat de werkzaamheden van de baanopbouw zelf over aan de aannemer!

1.3 Checklist slag 1

Checklist slag 1: Inrichten projectorganisatie	
Onderdeel	Uitgevoerd
Instellen projectgroep door bestuur	
Rekruteren leden projectgroep door bestuur	
Benoeming projectgroep door bestuur	
Afspreken taakverdeling en verantwoordelijkheden leden projectgroep	
Verslaglegging	
Vaststellen uitgangspunten:	
<ul style="list-style-type: none"> • Doel 	
<ul style="list-style-type: none"> • Communicatie 	
<ul style="list-style-type: none"> • Budget 	
<ul style="list-style-type: none"> • Planning (voorbereiding en uitvoering) 	
<ul style="list-style-type: none"> • Zelfwerkzaamheid 	
<ul style="list-style-type: none"> • Terugkoppelmomenten 	

2. SLAG 2: WENSEN EN EISEN

Het doel van deze slag is om alle wensen en eisen vanuit de vereniging te inventariseren en deze af te zetten tegen de financiële draagkracht. Aan het eind van slag 2 zijn de wensen en eisen bekend en afgestemd op het budget.

2.1 Inventariseren

Om binnen de vereniging voldoende draagvlak te krijgen voor de voorgenomen plannen, is inzicht in de wensen en behoefte van de leden van groot belang.

Dit is het moment om de leden van de vereniging te informeren en te raadplegen!

De wijze waarop de leden van de vereniging geraadpleegd kunnen worden is afhankelijk van de grootte en omvang van de plannen. In het geval van een geringe omvang kan wellicht volstaan worden met een poll (opiniepeiling) via social media. Bij een grote omvang kan een enquête onder de leden van de vereniging een geschikt middel zijn om inzicht te krijgen in de wensen en behoefte van de leden. Doel van deze enquête is onder andere meer inzicht te krijgen in de voorkeuren van leden voor een bepaalde baansoort. Ook inzichten die verband houden met de bereidheid van een eventuele contributieverhoging, het verrichten van onderhoudswerkzaamheden aan de tennisbanen of zelfwerkzaamheid zijn relevant. De resultaten uit de enquête bieden transparantie in de wensen en behoefte van de leden en op basis daarvan kan een verantwoorde keuze worden gemaakt. Voor de uitvoering van de enquête kan bijvoorbeeld een stagiair worden aangesteld.

Dit is ook het moment om contact op te nemen met uw Accountmanager van de KNLTB voor meer informatie en advies.

Aandachtspunten bij keuze baansoort:

- Trends, ontwikkelingen en beleid op tennis(banen)gebied;
- Speltechnische uitgangspunten en overwegingen;
- Baansoort moet aansluiten bij (toekomst)visie van de vereniging;
- Besluit moet gedragen worden door meerderheid van de leden;
- Budget;
- Onderhoud.

Gedurende het gehele traject is communicatie binnen de projectgroep maar zeker ook naar de leden toe erg belangrijk. Het regelmatig op de hoogte houden van de leden over de voortgang van het project via bijvoorbeeld het clubblad of de website van de vereniging is aan te bevelen. Tegenwoordig kan social media daar ook een belangrijke rol in spelen. Op deze manier blijven de leden betrokken bij het proces. Dit draagt er ook aan bij dat tijdens de Algemene Ledenvergadering al veel bekend is en dat de besluitvorming en de voortgang van het proces bevordert.

Naast inzicht in de wensen en behoeften van de leden door middel van het uitzetten van een poll of een enquête is het bij een mogelijke wijziging van de baansoort ook van belang om verschillende baansoorten in de praktijk te testen. Wanneer meerdere baansoorten worden getest dan is het raadzaam een groep samen te stellen van verschillende leeftijden en niveaus.

Op deze wijze zijn alle doelgroepen vertegenwoordigd. De speltechnische eigenschappen vormen een belangrijk uitgangspunt bij het testen.

Ook is het raadzaam om te informeren bij andere verenigingen en te vragen naar hun ervaringen met een bepaald baantype. Verenigingen kunnen vaak veel van elkaar leren door met elkaar informatie uit te wisselen waar ze tegenaan zijn gelopen tijdens de aanleg en het onderhoud.

Een objectieve en onafhankelijke beschrijving van alle door de KNLTB erkende en gecertificeerde baansoorten is te lezen in de brochure 'Baansoorten in beeld'

Het vervangen of vernieuwen van de banen is ook het moment om eventueel te kijken naar andere zaken op het tenniscomplex om een algehele kwaliteitsimpuls te bewerkstelligen, denk daarbij aan:

- Baanafrastering:
  - Loop- en onderhoudspoorten;
  - Wel/niet gecoat cq van kleur voorzien;
  - Wel/geen onderbuis → advies wel een onderbuis in verband met het op spanning houden van het gaas;
  - Rekening houden met wel/niet aanbrengen winddoeken (extra belasting afrastering).
- Baanverlichting:
  - Traditioneel of LED verlichting;
  - Besturing / schakeling (per baan of baanblok);
  - In- uitschakeling automatisch/handmatig;
  - In- uitschakeling in clubaccommodatie of op de mast.
- Beregening:
  - Type sproeiers;
  - In- uitschakeling in clubaccommodatie of op de baan;
  - Ophangen waterslang;
  - Watertappunten.
- Overige aspecten:
  - Aanleg Rode baan (minibaan voor kinderen);
  - Aanleg playground en/of oefenmuur;
  - Baanverwarming;
  - Verhardingen;
  - Groenvoorzieningen.

- Inrichtingsmaterialen:
  - Scheidsrechterstoel;
  - Spelersbanken;
  - Ophangen sleepnetten;
  - Paal en net;
  - Belijning.
- Inrichting tenniscomplex:
  - Geluidsinstallatie;
  - Extra uitgifte punt horeca;
  - Tribune.

Door ook goed na te denken over dit soort zaken kan nu naast een kwaliteitsimpuls een duidelijke keuze worden gemaakt, waardoor de wensen geconcretiseerd worden naar eisen die in de planfase meegenomen kunnen worden.

Visie KNLTB:

Een tennisaccommodatie dat ook is ingericht voor kinderen, heeft een positieve aantrekkingskracht op (nieuwe) (jeugd)leden, zal het plezier in tennis vergroten en een positieve bijdrage leveren aan een leuke en inspirerende tennisomgeving voor de jeugd.

Voor het inrichten van specifieke tennisfaciliteiten voor kinderen kan voor de oranje en groene baan eenvoudig gebruik worden gemaakt van de hele tennisbaan. Ook meerdere rode banen kunnen eventueel tijdelijk op een bestaande hele baan worden uitgezet maar de afmetingen van de rode baan zijn uitermate geschikt om aparte banen van aan te leggen voor permanent gebruik. Daarbij kan ook gedacht worden aan een playground welke bestaat uit meerdere rode banen en eventueel in combinatie met een oefenmuur. De rode baan moet men beschouwen als de vervanger van de 'oude' minibaan. Tot enkele jaren terug hebben verenigingen minibanen gerealiseerd gebaseerd op de helft van een hele baan. De KNLTB had hier afmetingen voor beschikbaar. De KNLTB is er voorstander van om de minibaan om te bouwen naar een rode baan, met de nieuwe afmetingen.

Vraag ook naar ervaringen met aannemers op het gebied van de aanbesteding en de uitvoering, te denken valt aan:

- Informatie over de ingediende prijzen/aanbiedingen;
- Contact met aannemer tijdens uitvoering;
- Kwaliteit uitgevoerd werk;
- Nakomen van afspraken;
- Veiligheid van werken;
- Hoe gaat aannemer om met bijkomend werk/meerwerk;
- Nazorg.

2.2 Financieel

De eisen (en wensen) moeten continue worden gerelateerd aan het meegekregen financiële kader. Daarom moet het budget voorafgaand vastgesteld en bekend zijn. Door in een vroegtijdig stadium de wensen en eisen te ramen kan worden beoordeeld of het budget wel/niet toereikend is. Hiermee worden teleurstellingen cq te hoge verwachtingen voorkomen. Soms is het niet anders dat een wens een wens blijft, maar als het goed te verantwoorden is dan is hier vaak wel begrip voor.

Voor het realiseren van de vervanging of uitbreiding van de tennisbanen is geld nodig. Hoeveel beschikbaar is, is afhankelijk van de financiële draagkracht van de vereniging. De volgende vragen kunt u zichzelf stellen:

- Beschikt de vereniging over voldoende eigen financiële middelen?
- Moet er naar externe financieringsmiddelen (lening, sponsoring) worden gezocht?
- Welke consequenties heeft externe financiering op de financiële draagkracht (exploitatie) van de vereniging?
- Zijn er financiële waarborgen of subsidies te verkrijgen?
- Is een contributieverhoging noodzakelijk om de financiering rond te krijgen?

In de brochure 'Baansoorten in beeld' is al een indicatie van kosten terug te vinden, maar voor de werkelijke kosten zijn de offertes van de aannemers van belang. Deze zijn gebaseerd op de specifieke en lokale omstandigheden.

2.3 Checklist slag 2

Checklist slag 2: Wensen en Eisen	
Onderdeel	Uitgevoerd
Organiseren enquête of poll om wensen te inventariseren	
Bezoek tennisbanen andere verenigingen (bij keuze voor andere baansoort)	
Informeren leden over stand van zaken	
Vastleggen mogelijkheden voor kwaliteitsimpuls	
Opvragen ervaringen verenigingen met aannemers	
Verzamelen gegevens	
Controle werkzaamheden in relatie tot beschikbaar budget	
Vaststellen vraagstelling cq opdrachtomschrijving	
Afstemmen wel/geen ALV	

3. SLAG 3: TECHNISCH ONDERZOEK TENNISBANEN

Een technisch onderzoek van de tennisbanen is een absolute must! In deze slag worden de noodzakelijke werkzaamheden van een dergelijk onderzoek omschreven wat resulteert in een rapport waarin de huidige kwaliteit van de constructie en bijbehorende onderdelen is vastgelegd. Deze geldt als basis voor de volgende fase.

Een belangrijke stap in het proces naar nieuwe tennisbanen is inzicht in de huidige kwaliteit van de onderbouw van de bestaande banen. De kwaliteit van de onderbouw heeft grote invloed op het functioneren van het totale systeem. Dit onderzoek moet uiteraard worden afgestemd op de vraag! De vraag bepaalt wat, hoe en in welke mate de huidige situatie onderzocht moet worden. Afhankelijk van de situatie zijn er grofweg twee scenario's mogelijk:

1. Renovatie en ombouw;
2. Nieuw aanleg en uitbreiding.

De KNLTB adviseert om voor een technisch onderzoek van de tennisbanen altijd een onafhankelijke partij in te schakelen. Deze kan indien van toepassing, adviseren over de toe te passen constructie, de mogelijkheden van een aangepaste constructie en de herbruikbaarheid van de aanwezige materialen bepalen.

Een onafhankelijke partij moet worden ingeschakeld die op de hoogte is van de normen en eisen en weet hoe te handelen. De KNLTB kan je nader informeren over welke partijen een dergelijk onderzoek voor je kunnen uitvoeren.

3.1 Renovatie en ombouw

Als er sprake is van vervanging/renovatie van de bestaande tennisbanen is het noodzakelijk voorafgaand aan de aanleg werkzaamheden een onafhankelijk kwaliteitsonderzoek van de onderbouw en een renovatie- of ombouwadvies te laten opstellen door een onafhankelijke partij.

Per baansoort zijn specifieke eisen gesteld aan de kwaliteit en dikte van de verschillende constructielagen. Deze eisen hebben vooral betrekking op de stabiliteit, waterdoorlaatbaarheid en waterbergend vermogen. Een onafhankelijke partij kan, indien van toepassing, adviseren in de mogelijkheden van een aangepaste constructie en de herbruikbaarheid van de aanwezige materialen bepalen.

Voor meer informatie over deze eisen verwijzen wij je graag naar de brochure 'Baansoorten in beeld'. Ook kun je op de NOC*NSF Sportvloerenlijst alle erkende en gecertificeerde tennisbaanconstructies vinden met de bijbehorende materiaal- en constructietechnische eisen.

3.2 Nieuwe aanleg en uitbreiding

Bij nieuwe aanleg en/of uitbreiding van tennisbanen is de vraagstelling uiteraard weer anders. In dat geval wordt geadviseerd voorafgaand voldoende inzicht in de bodemgesteldheid, de draagkracht en waterhuishouding te krijgen. Een slecht of verminderde draagkrachtige ondergrond (veen, slappe klei e.d.) en een hoge of sterk fluctuerende grondwaterstand heeft grote invloed op de gewenste duurzaamheid en vereiste kwaliteit van de baanconstructie. Een geotechnisch- en hydrologisch onderzoek kan in deze situaties meer inzicht en duidelijkheid geven in de te nemen maatregelen. Indien nodig kan worden afgeweken van de standaard constructie eisen door bijvoorbeeld een dunnere constructie te bouwen met compenserende maatregelen.

Voor alle situaties geldt dat indien wordt afgeweken van de standaard kwaliteitseisen het voorstel moet worden goedgekeurd door een door NOC*NSF erkende keuringsinstantie. Dit om de kwaliteit van aanleg en het functioneren op langere termijn te borgen in het belang van de opdrachtgever/vereniging.

3.3 Kwaliteitsimpuls

Zoals in slag 2 al aangegeven is bij renovatie of ombouw van de tennisbanen tevens het moment om vast te stellen of te onderzoeken of een kwaliteitsimpuls van het gehele tenniscomplex mogelijk is. Want een renovatie of ombouw van tennisbanen is een uitgelezen mogelijkheid om tevens te kijken naar vervanging van tennisbaan gerelateerde zaken zoals hekwerken, verlichting, beregening en dergelijke. Het is daarom verstandig om dit soort aspecten mede te betrekken in het onderzoek.

Wat moet onderzocht worden?

De omvang van het onderzoek naar de huidige kwaliteit van de tennisbanen is afhankelijk van de vraagstelling. Er is een wezenlijk verschil tussen een onderzoek voor renovatie en een onderzoek voor ombouw cq nieuwbouw.

In de hiernavolgende tabel is globaal aangegeven welke onderdelen moeten worden onderzocht in welke situatie. Daarbij is tevens aangegeven of er sprake is van een sporttechnische norm (eis) of aanbeveling.

Mogelijke onderdelen technisch onderzoek				
Onderdeel	Norm/ aanbeveling	Renovatie	Ombouw	Nieuw aanleg
Terreininventarisatie		X	X	X
Baanopbouw	Norm	X	X	NVT
• Constructie opbouw				
• Laagdikte				
Analyse laagsoorten (in laboratorium)	Norm	X	X	NVT
Milieukundig onderzoek		X (bij afvoer materialen)	X (bij afvoer materialen)	X (grondonderzoek)
Bodemopbouw			(X)	X
Grondmechanisch onderzoek			(X)	(X)
Waterhuishouding		(X)	X	X
Drainage		X	X	NVT
Maatvoering	Norm	X	X	NVT
Ruimtebeslag			X	X
Hoogtemeting/vlakheid	Norm	X	X	X
Hekwerken	Norm	X	X	NVT
Beregening	Norm	X	X	NVT
Baanverlichting	Norm	X	X	NVT
Obstakels	Norm	X	X	NVT
Watertappunten	Aanbeveling	X	X	NVT

Verklaring symbolen:

- X Dit onderdeel moet uitgevoerd worden.
 (X) Dit onderdeel moet afhankelijk van de vraagstelling uitgevoerd worden.
 NVT Logischerwijs hoeven bij 'Nieuw aanleg' bepaalde onderdelen niet te worden onderzocht of vastgesteld, omdat hier altijd sprake is van aanleg conform de geldende normen en reglementen. Wanneer hier sprake van is staat in de kolom Nieuw aanleg 'NVT'.

Boringen

Door steekproefsgewijs een aantal boringen per baanblok uit te voeren wordt de constructieopbouw en de waterhuishouding in kaart gebracht. In de hiernavolgende tabel is het aantal boringen per baanblok weergegeven. Op basis van het hieronder aangegeven minimaal aantal boringen per baanblok wordt een gemiddeld beeld verkregen van de opbouw en de kwaliteit van de banen. Bij grote afwijkingen tussen de boringen wordt geadviseerd om aanvullende boringen uit te voeren.

Aantal banen per baanblok	Aantal baanblokken	Oppervlakte in m2 per baanblok	Aantal boringen per baanblok
1	1	circa 650	4
2	1	circa 1.250	6
3	1	circa 1.850	8
4	1	circa 2.450	8
5	1	circa 3.050	10
6	1	circa 3.650	10

Bestaande kennis en informatie

Het is van belang om zoveel mogelijk kennis en informatie die binnen de vereniging al aanwezig is aangaande het tenniscomplex te verzamelen. Hierbij kan gedacht worden aan:

- Keuringsrapporten uit het verleden van de aanleg van de banen;
- Aanleggegevens (jaar van aanleg van alle onderdelen e.d.);
- Revisietekeningen;
- Ervaring gebruikers;
- Eventuele problemen tijdens het onderhoud;
- Mogelijke verbeterpunten;
- Overige zaken die van belang kunnen zijn in relatie tot de voorgenomen werkzaamheden.

3.4 Wat levert dit je op?

Een gedegen technisch onderzoek ter voorbereiding van de gewenste werkzaamheden uit laten voeren door een onafhankelijke partij kost geld, maar moet je beschouwen als een belangrijk onderdeel van de totale investering. Het doel van het onderzoek is om risico's zoveel mogelijk uit te sluiten en om onvoorziene kosten tijdens en na de aanleg zoveel als mogelijk te voorkomen. Ook kan er vaak geld worden bespaard door de bestaande materialen deskundig te laten onderzoeken of ze kunnen worden hergebruikt bij de werkzaamheden. Ervaring leert dat een goed uitgevoerd voorbereidingsonderzoek in de praktijk tot het (kwalitatief) meest gewenste (eind)resultaat leidt en dat onverwachte uitgaven dan wel problemen tijdens en na de bouw tot een minimum worden beperkt. Ontstaat er tijdens of na de bouw toch een probleem dan zijn partijen sneller in te schakelen en is de oplossing vaak sneller voor handen.

Let wel: Een bouwproces blijft een dynamisch proces waarbij zaken die vooraf goed zijn geregeld, belangrijke voorwaarden scheppen voor tijdens en na de aanleg.

De resultaten van het onderzoek kunnen tevens dienen als basis waarop aannemers kunnen inschrijven. Voordeel is dat offertes makkelijker met elkaar kunnen worden vergeleken omdat dezelfde uitgangspunten worden gehanteerd.

3.5 Checklist slag 3

Checklist slag 3: Technisch onderzoek tennisbanen	
Onderdeel	Uitgevoerd
Selecteren / uitnodigen onafhankelijke partij voor onderzoek	
Onderzoek - Vastleggen huidige situatie:	
• Constructie opbouw	
• Maatvoering	
• Veiligheidsvoorschriften	
Verzamelen bestaande gegevens	
Bepalen maatregelen kwaliteitsimpuls	

4. SLAG 4: PLANFASE

In de planfase worden de plannen verder uitgewerkt op basis van de wensen en eisen en de verkregen/verzamelde gegevens van de huidige situatie. Hierbij wordt rekening gehouden met de van toepassing zijnde normen. Tevens wordt gekeken naar de (eventueel) benodigde vergunningen en de mogelijkheden voor subsidie e.d. Het resultaat is een vastgesteld plan/ontwerp passend binnen de kwaliteitseisen, het budget en duidelijkheid over het aanvragen van vergunningen en de mogelijkheden tot het verkrijgen van subsidies e.d.

4.1 Opstellen plan voor renovatie/ombouw/nieuw aanleg

In de planfase worden de onderzoeksresultaten uit **slag 3** samengebracht met de wensen en eisen uit **slag 2** en uitgewerkt tot een definitief plan/ontwerp.

Bij een renovatie van alleen de toplaag kan worden volstaan met het onderzoek uit slag 3 en het bijbehorende advies. Voor ombouw/nieuwbouw is het noodzakelijk om een goede werkschrijving / bestek op te stellen om tot goede aanbiedingen te komen.

Alle uitgangspunten in deze slag (eisen, wensen, onderzoeksresultaten) zijn bekend. Op basis van deze informatie kan een advies/plan worden opgesteld. Voor 'eenvoudige' zaken kan de vereniging dit wellicht zelf doen maar naarmate een project complexer wordt is het verstandig te overwegen om het advies te laten opstellen door een onafhankelijke (professionele) partij. Bij het opstellen van een advies/plan is het van belang om voor wat betreft de tennisbanen te voldoen aan de kwaliteitseisen met betrekking tot de constructie opbouw, de maatvoering en de veiligheidsvoorschriften. Op basis van het advies/plan wordt tevens duidelijk of er eventueel dispensatie (afwijking van reglement) of een vergunning moet worden aangevraagd. Tevens kan met een advies/plan de procedure opgestart worden voor het verkrijgen van eventuele subsidies, sponsoring, borgstelling en financiering.

Tenslotte kan nu een duidelijke afweging worden gemaakt of werkzaamheden met zelfwerkzaamheid uitgevoerd kunnen/moeten worden.

Deze slag dient daarom nauwkeurig en deskundig te worden uitgevoerd en vormt een belangrijke basis om te komen tot een goed (eind)resultaat.

4.2 Kwaliteitseisen

4.2.1 Constructie opbouw

De (minimale) kwaliteitseisen van tennisbanen zijn vastgelegd in normen. Doel hiervan is om de kwaliteit van aanleg te borgen. In zeer specifieke situaties is het soms niet mogelijk om een tennisbaan om te bouwen volgens de genormeerde constructie opbouw. In dat geval kan onder bepaalde moverende redenen worden afgeweken van de norm binnen de daarvoor vastgestelde kaders. Dit hangt sterk af van de lokale omstandigheden en daarvoor is dan vaak wel aanvullend onderzoek nodig. Aangepaste civieltechnische maatregelen dienen de afwijkingen

dan te compenseren. Een dergelijke constructie kan alleen worden toegepast als het constructievoorstel door een door NOC*NSF erkende keuringsinstantie is beoordeeld en schriftelijk akkoord bevonden.

Definities renovatie, ombouw en nieuw aanleg

Onder renovatie wordt verstaan het renoveren van een bestaande tennisbaan door het vernieuwen van de top laag en/of fundatie en/of onderbouw, waarbij het tennisbaantype gehandhaafd blijft.

Onder ombouw wordt verstaan het ombouwen van een bestaande tennisbaan van een bestaand tennisbaantype naar een ander type, al dan niet onder gebruikmaking van aanwezige constructieonderdelen dan wel materialen.

Nieuw aan te leggen tennisbanen dienen altijd aan de geldende normen en reglementseisen te voldoen.

4.4.2 Maatvoering

Uit het onderzoek kan naar voren komen dat de maatvoering niet voldoet aan de eisen die hiervoor reglementair zijn vastgesteld in het CompetitieReglement (CR) en ToernooiReglement (TR). Het spreekt voor zich dat de speelveldbelijning en netconstructie van de banen altijd moeten voldoen aan de Tennisspelregels (regel 1). Maar ook voor de uitloopruimten van tennisbanen zijn eisen vastgesteld. Indien onder bepaalde moverende redenen niet aan deze eisen kan worden voldaan kan men een verzoek tot dispensatie indienen bij de KNLTB.

Dispensatie voor een afwijkende maatvoering van uitlopen moet alleen worden aangevraagd als deze maatvoering kleiner is dan de daarvoor vastgestelde minimale eisen. Deze minimale eisen (veiligheid) zijn vastgesteld voor deelname aan competitie en toernooien onder auspiciën van de KNLTB. Dit geldt alleen voor reeds bestaande tennisbanen. Bij uitbreiding of nieuw aanleg dient altijd aan de (huidige) (toek reglementseisen te worden voldaan, te weten zij-uitloop 3,66 m, achteruitloop 6,40 m en tussenuitloop 5,00 m. Indien mogelijk is het altijd verstandig om in het kader van de veiligheid en het geven van een kwaliteitsimpuls (toekomstbestendigheid) aan het tenniscomplex ook bij bestaande banen te voldoen aan de huidige reglementseisen.

De minimale eisen voor bestaande banen zijn:

- Zij-uitloop 3,05 meter
- Achteruitloop 5,50 meter
- Tussenuitloop 5,00 meter

Indien niet aan de minimale eisen wordt voldaan en er geen mogelijkheden zijn voor aanpassing aan de reglementseisen kan een verzoek tot dispensatie worden ingediend bij de KNLTB – Afdeling Wedstrijdtennis. Een dispensatieformulier is te vinden en te downloaden op de KNLTB website www.centrecourt.nl. Ga naar <https://centrecourt.nl/themas/accommodaties/> en vervolgens naar de downloads. Daar is het 'Dispensatieformulier maatvoering' te downloaden. Een aanvraag leidt niet automatisch tot dispensatie. Als organisator van landelijke en regionale competities en toernooien heeft de KNLTB een belangrijke zorgplicht voorwaarden te scheppen voor het veilig en verantwoord kunnen spelen van tenniswedstrijden. Om die reden worden de aanvragen zeer nauwkeurig bekeken. De doorlooptijd van een dispensatieaanvraag bedraagt gemiddeld circa twee weken vanaf het moment van binnenkomst.

4.2.3 Veiligheidsvoorschriften

De zij- en achteruitlopen van tennisbanen dienen vrij te zijn van obstakels (bijvoorbeeld lichtmasten, tussenschotten en onderhoudsmateriaal). Er zijn echter uitzonderingen. Deze zijn opgenomen in de reglementen.

Voor aanvullende informatie zie het document 'Veiligheidsvoorschriften tennisbanen'.

Dispensatieaanvragen in verband met vaste obstakels in de uitlopen van tennisbanen kan worden aangevraagd middels een ander dispensatieformulier dat tevens te vinden en te downloaden is op de KNLTB website www.centrecourt.nl. Ga naar <https://centrecourt.nl/themas/accommodaties/> en vervolgens naar de downloads. Daar is het 'Dispensatieformulier obstakels' te downloaden. Ook hier geldt dat als organisator van landelijke en regionale competities en toernooien de KNLTB een belangrijke zorgplicht heeft voor het scheppen van de juiste voorwaarden om te komen tot een veilige en verantwoorde tennisomgeving voor het verspelen van tenniswedstrijden. Hierbij speelt aansprakelijkheid voor de vereniging ook een belangrijke rol. Om die reden worden ook deze aanvragen zeer nauwlettend bekeken. De doorlooptijd van een dispensatieaanvraag bedraagt ook hier gemiddeld circa twee weken vanaf het moment van binnenkomst.

Indien van toepassing dient deze aanvraag door de vereniging zelf te worden ingediend bij de KNLTB - Afdeling Wedstrijdtennis.

Dispensatie moet altijd voorafgaand aan de bouw cq aanleg worden geregeld!

Dispensatie aanvragen tijdens of na aanleg is **niet** mogelijk! Dan gaat de KNLTB ervan uit dat aan de gestelde eisen wordt voldaan.

4.3 Vergunningen

Het aanvragen van een vergunning is veelal van toepassing bij nieuw aanleg en uitbreiding van banen maar kan ook van toepassing zijn bij ombouw van banen en voor het uitvoeren van (bijkomende) werkzaamheden in het algemeen! Sinds 1 oktober 2010 zijn onder andere de milieuvergunning, de bouwvergunning, de sloopvergunning, de gebruiksvergunning en de afvalbeschikking gebundeld in één vergunning: de omgevingsvergunning.

De omgevingsvergunning kun je aanvragen via de website van uw gemeente of via www.omgevingsloket.nl. Op de website kun je ook de vergunningen check invullen. Daarmee kun je zien of je een vergunning nodig hebt voor de activiteiten die je als vereniging wilt gaan uitvoeren en welke stukken je moet meesturen bij de vergunningsaanvraag. Ook als je de aanvraag niet via internet doet, kun je de vergunningen check doorlopen. De uitkomsten kun je dan afdrukken en gebruiken bij het invullen van een aanvraag op papier. Voor meer informatie of bij twijfel over de omgevingsvergunning kun je terecht bij je eigen gemeente.

Doe daarom altijd de vergunningen check op www.omgevingsloket.nl. Bel je gemeente en/of kijk op de gemeentelijke website.

Het aanvragen van een vergunning kan onder andere noodzakelijk zijn in de volgende gevallen:

- bij aanbrengen / verplaatsen baanverlichting in verband met de hoogte en lichthinder;
- bij aanbrengen baanafstering in verband met de hoogte;
- bij dempen watergang(en), aanbrengen extra verhardingen en ook vaak bij aanleg beton- en kunststofbanen en zandkunstgrasbanen op een gebonden onderbouw → vaak vervangend water realiseren, neem contact op met de waterbeheerder;
- kappen van bomen (kapvergunning, per gemeente verschillend en vaak afhankelijk van omtrek van de boomstam) → op tijd in gang zetten in verband met broedtijd vogels: Dit betekent dat vanaf 15 maart tot 15 september geen bomen omgehakt mogen worden!;
- gebruik grondwater voor beregening;
- overige aspecten zijn: archeologie en milieukundige kwaliteit.

Wij adviseren om bij twijfel altijd een afspraak te maken met de betreffende vergunningenverlener!

De doorlooptijd voor het verkrijgen van een vergunning bedraagt vaak minimaal 12 weken! Vervolgens is er nog een bezwaartermijn van 6 weken voordat de vergunning onherroepelijk is. Houd hier rekening mee in uw planning.

4.4 Subsidies/sponsoring/borgstelling

4.4.1 Subsidies

Het verkrijgen van eventuele subsidies zijn voor elke vereniging anders. Het is zeker de moeite waard om na te gaan waar en of de vereniging in aanmerking komt voor subsidie.

1. In sommige gevallen kunnen verenigingen gebruik maken van subsidiemogelijkheden voor sportaccommodaties in hun gemeente. Soms is er sprake van een vergoeding voor zelfwerkzaamheid. Meestal gaat het om taken in het kader van klein onderhoud maar ook kunnen er investeringssubsidies verkregen worden voor de aanleg van een tennisbaan, kantine, kleedaccommodatie, et cetera.
Daarnaast geven sommige gemeenten een subsidie voor de opvang van jeugd en voor initiatieven met betrekking tot bijzondere doelgroepen zoals gehandicapten. Voor subsidieaanvragen bij je gemeente, kun je het best rechtstreeks en vooraf contact opnemen met je eigen gemeente. De mogelijkheden zijn per gemeente verschillend. Kijk daarom ook op de website van je gemeente voor meer informatie.
2. In een aantal gevallen is er ook steun van de Provinciale overheid mogelijk. Hiervoor kun je het beste de website van de provincie, waarvan jouw gemeente deel uitmaakt bekijken.
3. In bepaalde gevallen zijn er ook landelijke en lokale fondsen, die sportprojecten steunen.

Belangrijk om te weten!

Om de bouw, het onderhoud en het beheer van sportaccommodaties, én de aanschaf en het onderhoud van sportmaterialen te stimuleren, kunnen amateursportorganisaties (zoals verenigingen) sinds 1 januari 2019 in aanmerking komen voor subsidie. De overheid heeft daarvoor de subsidieregeling 'stimulering bouw en onderhoud sportaccommodaties' (BOSA) in het leven geroepen. De dienst uitvoering subsidies aan instellingen (DUS-I) van het ministerie van VWS is belast met de uitvoering van deze subsidieregeling. Voor meer informatie en het aanvragen van subsidie verwijzen wij je naar de website van DUS-I: <https://www.dus-i.nl/subsidies/stimulering-bouw-en-onderhoud-sportaccommodaties>

4.4.2 Sponsoring

Particulieren, fondsen en bedrijven kunnen uw vereniging op allerlei manieren financieel ondersteunen, zowel materieel als immaterieel. Hierbij kan ook gedacht worden aan sponsoracties e.d.

4.4.3. Borgstelling

Wanneer je vereniging wil investeren in de tennisbanen of accommodatie en hiervoor een lening wil aangaan bij een bank kan de Stichting Waarborgfonds Sport (SWS) hiervoor een borgstelling afgeven als je aan bepaalde voorwaarden voldoet. Leningen tot 75.000 euro kunnen volledig door SWS worden geborgd. Bij leningen groter dan 75.000 euro, geldt de voorwaarde dat ook de betreffende gemeente een passende garantie verstrekt. Dit stelt een bank in staat om de lening tegen een marktconforme rente aan te bieden. Meer informatie kun je vinden op de website van de Stichting Waarborgfonds Sport: www.sws.nl

4.5 Plan en ontwerp

Door de projectgroep zelf of door de ingeschakelde onafhankelijke partij dient een duidelijk plan te worden opgesteld (al dan niet met een ontwerp). In het plan dienen de volgende onderdelen te zijn opgenomen:

- Gehanteerde uitgangspunten
- Het doel / de opdracht
- Het advies en eventueel alternatieven
- Inschatting van de kosten ter vergelijking met budget (kostenraming)
- Stand van zaken planning
- Advies over wel/geen dispensatie
- Advies over wel/geen zelfwerkzaamheid

Bij ombouw of nieuw aanleg/uitbreiding van een tennisbaan is het aan te bevelen om de nieuwe situatie maatvast op schaal uit te (laten) tekenen in een ontwerp-tekening. Door de wensen uit te tekenen wordt duidelijk wat de ruimtelijke consequenties zijn in relatie tot de huidige situatie.

Het plan dient tijdens een overleg te worden besproken in de projectgroep. Van het overleg dient een verslag te worden opgesteld en in een eerstvolgend overleg te worden vastgesteld om discussies achteraf over gemaakte afspraken te voorkomen.

Indien het plan is opgesteld door een onafhankelijk bureau dan is het wenselijk om het plan ruim voor het overleg te ontvangen zodat iedereen het plan kan beoordelen.

Indien noodzakelijk dient het plan na afloop te worden aangepast. Het is dan gewenst om duidelijke afspraken te maken over de planning, kosten e.d.

4.6 Checklist slag 4

Checklist slag 4: Planfase	
Onderdeel	Uitgevoerd
Selecteren / uitnodigen onafhankelijke partij voor plan en ontwerp (indien van toepassing)	
Opstellen en vaststellen plan (advies) en ontwerp	
Bespreken plan:	
<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen verslag 	
<ul style="list-style-type: none"> • Is plan conform doel / opdracht 	
<ul style="list-style-type: none"> • Maken afweging / keuze 	
<ul style="list-style-type: none"> • Nagaan of dispensatie nodig is 	
<ul style="list-style-type: none"> • Keuze wel / geen zelfwerkzaamheid 	
<ul style="list-style-type: none"> • Is het budget nog toereikend 	
<ul style="list-style-type: none"> • Lopen de werkzaamheden nog conform planning 	
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn werkzaamheden uitgevoerd conform opdracht 	
<ul style="list-style-type: none"> • Vastleggen plan en ontwerp met eventueel de opmerkingen voor aanpassing 	
Vergunningen check	
Aanvraag vergunning	
Onderzoeken mogelijkheden voor:	
<ul style="list-style-type: none"> • Subsidie 	
<ul style="list-style-type: none"> • Sponsoring 	
<ul style="list-style-type: none"> • Borgstelling 	

5. SLAG 5: WERKOMSCHRIJVING / BESTEK

Tijdens de onderzoeksfase (slag 3) is de huidige situatie (kwaliteit en opbouw onderbouw, locatie e.d.) inzichtelijk geworden en in slag 4 is het plan vastgesteld met welke randvoorwaarden rekening moet worden gehouden ten aanzien van bijvoorbeeld de constructieopbouw, baanafmetingen, veiligheidsvoorschriften, kwaliteitsimpuls, vergunningen e.d. Nu is het tijd dit om te zetten in een werkschrijving/bestek met tekeningen. Vaak is het gewenst / noodzakelijk om naast een omschrijving tevens één of meerdere tekeningen op te (laten) stellen zodat visueel duidelijk wordt wat er moet gebeuren en hoe.

Mogelijk op te stellen tekeningen zijn:

- Opruimtekening;
- Kabels- en leidingen, drainage (bij complexere projecten);
- Aanlegtekening;
- Detailtekening(en).

5.1 Werkschrijving / bestek met tekening(en)

Op basis van het plan en het ontwerp kan nu een werkschrijving of een bestek met tekeningen worden opgesteld als stuk voor de aanbesteding. In een werkschrijving/bestek worden alle door de aannemer uit te voeren werkzaamheden nauwkeurig omschreven met de bijbehorende hoeveelheden. De verschillen worden nader beschreven in de sub-paragrafen.

Ondanks dat het twee verschillende mogelijkheden zijn om het werk aan te bieden kan de opzet/opbouw grotendeels gelijk zijn.

Mogelijke indeling/opbouw werkschrijving/bestek (op basis van indeling Standaard RAW):

Onderdeel	Bijvoorbeeld
Sloopwerk	Opruimwerkzaamheden (verhardingen, hekwerken, groenvoorzieningen)
Bemalingen	Onderbemaling
Grondwerken	Ontgraven, vervoeren en aanbrengen grond, zand
Drainage	Aanbrengen drainage inclusief grondwerk
Leidingwerk	Aanbrengen pvc afvoerleidingen en kolken (o.a. beregening)
Kabelwerk	Kabels voor bijvoorbeeld baanverlichting
Funderingslagen	Aanbrengen fundering tennisbaan
Wegverhardingen	Aanbrengen tegelverhardingen, opsluitbanden e.d.
Verlichting	Baanverlichting
Groenvoorzieningen	Aanleg tennisbanen, baaninrichting, hekwerken e.d.
Werk algemene aard	Overige werkzaamheden

Tevens dient te worden aangegeven welke werkzaamheden er eventueel door de vereniging zelf worden uitgevoerd (zelfwerkzaamheid) en welke werkzaamheden door andere partijen worden uitgevoerd (werkzaamheden door derden).

Zowel bij een werkschrijving als bij een bestek dient er een goede, duidelijke maar vooral eenduidige omschrijving te worden opgesteld van de uit te voeren werkzaamheden, met een overzicht van de hoeveelheden.

5.1.1 Werkschrijving met tekeningen

De omschrijving kan in het geval van een werkschrijving bestaan uit een puntsgewijze beschrijving van iedere werkzaamheid met de hoeveelheid. Op basis van de werkschrijving en de hoeveelheden kan een kostenraming worden opgesteld om te beoordelen of de werkzaamheden nog binnen het budget vallen.

In de werkschrijving moet minimaal verwezen worden naar de geldende eisen van het NOC*NSF (normen) en KNLTB (reglementen) omdat het altijd uitgangspunt is dat er goedgekeurde en gecertificeerde tennisbanen worden gerealiseerd.

5.1.2 Bestek met tekeningen

Bij meer omvangrijke werkzaamheden is het aan te bevelen om een bestek met tekeningen te laten opstellen door een onafhankelijke partij. Een bestek wordt opgesteld volgens de RAW systematiek en de standaard RAW bepalingen 2015. Deze bestekvorm is een landelijk juridisch erkend document waarin duidelijk alle werkzaamheden staan gespecificeerd qua hoeveelheden.

Ter vergelijking met de aanneemsom wordt hierbij een conceptbegroting gemaakt naar de berekende hoeveelheden met de prijs per eenheid en het berekenen van de verdere kosten van de uitvoering op basis van de staat van hoeveelheden.

De adviseur registreert het bestek, namens de opdrachtgever digitaal bij de CROW. Aanvullend wordt in het bestek verwezen naar de geldende eisen van NOC*NSF (normen) en KNLTB (reglementen) omdat het uitgangspunt is dat er altijd goedgekeurde en gecertificeerde tennisbanen worden gerealiseerd.

5.2 Checklist slag 5

Checklist slag 5: Werkomschrijving / bestek	
Onderdeel	Uitgevoerd
Opstellen tekening(en)	
Opstellen werkomschrijving / bestek	
Opstellen kostenbegroting	
Controle werkomschrijving / bestek en tekeningen (overleg, verslaglegging)	
Controle budget (inkomsten / uitgaven)	
Bijsturen / aanpassen plannen indien noodzakelijk	

6. SLAG 6: PRIJS- EN CONTRACTVORMING

Controleer eerst of alle voorgaande slagen in voldoende mate zijn doorlopen en uitgevoerd. Ontbreekt er een slag? Denk dan goed na over de mogelijke (financiële) consequenties die kunnen optreden tijdens de uitvoering!

De plannen zijn nu klaar! Het is tijd om potentiële opdrachtnemers / aannemers uit te nodigen. Slag 6 heeft tot doel om aan te geven hoe aannemers benaderd kunnen worden tot en met het verstrekken van de opdracht.

Om te achterhalen of aannemers ook daadwerkelijk de gewenste baansoort kunnen en mogen bouwen is het van belang om de NOC*NSF Sportvloerenlijst te raadplegen. Op de NOC*NSF Sportvloerenlijst zijn alle aannemers te vinden die beschikken over een erkende en gecertificeerde tennisbaan. Controle hierop is van belang. De NOC*NSF Sportvloerenlijst is te raadplegen via www.sportvloerenlijst.sport.nl

De KNLTB adviseert naast de NOC*NSF Sportvloerenlijst altijd voor een aannemer te kiezen die is aangesloten bij de Vereniging Tennisbaanbouwers Nederland (VTN).

Aannemers aangesloten bij de VTN hebben veel ervaring met de aanleg, geldende regelgeving en kwaliteitseisen van tennisbanen en laten hun werkzaamheden standaard keuren. Zij verplichten zich bovendien tot meer diensten dan alleen het opleveren van banen die voldoen aan de door NOC*NSF voorgeschreven minimale kwaliteitseisen. Deze bedrijven werken volgens een door de vereniging gehanteerd reglement waarin met name de kwaliteit van uitvoering en de betrouwbaarheid van handelen worden bewaakt. Ze stellen zich bovendien open voor controle van deze werkwijze.

Meer informatie over onder andere welke aannemers bij de VTN zijn aangesloten is te vinden op de website: www.tennisbaanbouwers.com

Tip: Informeer ook bij de VTN naar de mogelijkheden voor 50% korting op een renovatie- of ombouwadvies.

Het is verstandig minimaal drie verschillende aannemers uit te nodigen en te vragen om een gespecificeerde offerte. Alleen gespecificeerde offertes kunnen objectief beoordeeld en vergeleken worden. Vraag ook naar referentieprojecten en informeer bij andere verenigingen naar hun ervaringen met de aannemers.

Let op!

Offertes uitbrengen vanachter het bureau kan niet! Houdt daar altijd rekening mee. Wanneer je aannemers uitnodigt dienen ze ook altijd voor het uitbrengen van een offerte de situatie ter plekke te komen bekijken. Ook als al het voorbereidingswerk goed gedocumenteerd is.

6.1 Hoe aanbesteden?

Wat is een aanbesteding?

Een aanbesteding is de procedure waarbij een opdrachtgever bekend maakt dat hij een opdracht wil laten uitvoeren en bedrijven vraagt om een offerte in te dienen.

In de offerte staat onder andere welke prijs het bedrijf voor de uitvoering van de opdracht vraagt. Op een vooraf bepaalde datum sluit de inschrijving en selecteert de opdrachtgever het bedrijf dat de opdracht krijgt. Het verlenen van de opdracht aan een van de bedrijven wordt gunning genoemd.

Het doel van het aanbestedingsbeleid is tweeledig: zowel om concurrentie tussen de bedrijven (aanbieders) te stimuleren, evenals om alle geïnteresseerde partijen een gelijke kans te geven de opdracht te verkrijgen.

Voor de ombouw of renovatie van tennisbanen kan veelal worden volstaan met een nationale aanbesteding. Bij een nationale aanbesteding is er onderscheid te maken tussen onderhands en openbaar aanbesteden. Onderhands aanbesteden wil zeggen 'Zonder publicatie van een aankondiging'. Openbaar aanbesteden wil zeggen: 'Met publicatie van een aankondiging'.

Bij onderhands aanbesteden kennen we de enkelvoudig onderhandse en de meervoudig onderhandse procedure. In de praktijk worden de meeste opdrachten bij tennisverenigingen via de enkelvoudige of meervoudige onderhandse procedure in de markt gezet. De reden hiervoor is dat de opdrachten relatief klein zijn en omdat het een gespecialiseerde markt is. In onderstaande sub-paragrafen worden kort de meest gebruikte vormen van aanbesteding genoemd met als doel meer inzicht te krijgen in de onderlinge verschillen.

NB: Een tennisvereniging hoeft zich niet te conformeren aan het ARW (Aanbestedings Reglement Werken). Indien de werkzaamheden worden opgedragen door de gemeente dan dient wel altijd het ARW te worden gevolgd.

6.1.1 Enkelvoudig onderhandse procedure

De enkelvoudig onderhandse procedure (de één op één benadering of gunning). Hierbij wordt aan slechts één aannemer gevraagd een offerte in te dienen. Deze procedure kan worden toegepast bij opdrachten met een geringe waarde, waar het doorlopen van een compleet inkoopproces met verschillende aannemers naar verhouding teveel kosten met zich meebrengt.

Maar het kan ook worden toegepast indien er maar één leverancier/aannemer is die het specifieke product kan leveren.

Een enkelvoudig onderhandse procedure wordt door tennisverenigingen wel toegepast indien sprake is van bijvoorbeeld een renovatie van de top laag van een beperkt aantal banen en/of enige licentiehouder van een bepaald tennisbaantype.

6.1.2 Meervoudig onderhandse procedure

Een meervoudig onderhandse procedure is een door tennisverenigingen veel toegepaste procedure. Bij deze procedure wordt een beperkt aantal aannemers uitgenodigd voor het doen van een offerte. In de regel worden er twee tot zes aannemers uitgenodigd. Wij adviseren om altijd minimaal drie verschillende aannemers uit te nodigen.

Aan de aannemers die een offerteaanvraag ontvangen, moet de mogelijkheid worden geboden om bij de vereniging (aanbestedende dienst) nadere informatie (dit heet Inlichtingen) te vragen. In de offerteaanvraag moet worden beschreven op welke wijze de opdrachtgever/vereniging eventuele vragen van de aannemers gaat beantwoorden in een Nota van Inlichtingen. De vragen en antwoorden moeten geanonimiseerd aan alle inschrijvers/aannemers worden toegezonden zodat niet iedereen van elkaar weet wie uitgenodigd zijn.

Deze Nota van Inlichtingen is dan een onderdeel van de offerteaanvraag. Deze vorm van aanbesteden wordt toegepast voor opdrachten waarvan de waarde niet zo gering is dat de enkelvoudige procedure is gerechtvaardigd, maar ook weer niet zo groot dat een openbare aanbesteding nodig is.

Een meervoudig onderhandse procedure kan bijvoorbeeld worden toegepast bij grotere renovatie of ombouw projecten of uitbreiding van tennisbanen.

6.1.3 Nationaal openbare procedure (met en zonder voorselectie)

Deze procedure wordt vaak gehanteerd wanneer de opdrachtgever de gemeente is en betreft veelal de grotere projecten (aanleg nieuw tennispark of bijvoorbeeld bij grootschalige ombouw/uitbreiding). Voor verenigingen is deze vorm van aanbesteding vaak niet van toepassing.

Een aanbesteding volgens de openbare procedure is een aanbesteding voor de grotere opdrachten die algemeen (landelijk) bekend wordt gemaakt en waarbij alle aannemers mogen inschrijven. Bij de nationale aanbesteding maakt de aanbesteder (veelal gemeente) de aankondiging bekend via een elektronisch systeem voor aanbestedingen. Aannemers kunnen hun belangstelling tonen door op deze bekendmaking te reageren. Hiervoor zijn twee mogelijkheden:

- Bij de openbare procedure zonder voorselectie wordt iedereen uitgenodigd die belangstelling toont;
- Bij de openbare procedure met voorselectie worden alleen die aannemers uitgenodigd die voldoen aan de selectiecriteria die in de algemene bekendmaking zijn genoemd.

6.2 Termijnen onderhandse aanbesteding (conform geldende ARW)

De totale proceduretijd voor het doorlopen van een onderhandse aanbesteding bedraagt 40 kalenderdagen. Onder bepaalde voorwaarden kan de opdrachtgever de termijnen verkorten (bijvoorbeeld door een vooraankondiging en/of door alle stukken digitaal beschikbaar te stellen (-2 dagen) of in geval van dringende reden of dwingende spoed (maximaal -9 dagen)). Wij adviseren om de aannemer voldoende tijd te geven voor het opstellen van een goede en complete offerte en daarom altijd uit te gaan van minimaal 7 dagen tussen het versturen van de nota en het tijdstip van aanbesteding (= indienen offerte).

Standaard termijnen (in dagen) voor een onderhandse aanbesteding (conform geldende ARW):

• Verzenden uitnodiging	1
• Inlichtingen	tussen 8-13
• Versturen Nota van Inlichtingen	14
• Aanbesteding	21
• Opdrachtverlening uiterlijk	40
• Start werk	47

Hierbij rekening houden met de weekenden en feestdagen, vakanties e.d.

6.3 Vervolprocedure

Om te komen tot een onderhandse aanbesteding dienen de volgende werkstappen te worden uitgevoerd:

6.3.1 Verkrijgbaar stellen werkomschrijving/bestek

De vereniging selecteert vooraf (eventueel in overleg met een adviseur) de aannemers die volgens hen capabel zijn de werkzaamheden uit te voeren volgens de gestelde kwaliteitseisen.

Vervolgens stuurt de vereniging de werkomschrijving/bestek met tekeningen naar de aannemers en nodigt de aannemers uit tot inschrijving. In de uitnodigingsbrief dient de procedure van aanbesteding helder te worden omschreven.

- Uitnodigingsbrief met adresgegevens en aanvullende informatie over de procedure cq planning;
- Werkomschrijving/bestek;
- Gunningscriteria: referenties e.d.
- Tekeningen;
- Uitgevoerde onderzoeken.

6.3.2 Inlichtingen en/of aanwas

Door de vereniging (adviseur) worden inlichtingen verstrekt over het uit te voeren werk. De aannemers krijgen hierbij éénmalig de gelegenheid schriftelijk vragen te stellen over het in de werkomschrijving/ bestek omschreven werk. Geadviseerd wordt om dit via de mail te laten doen.

6.3.3 Nota van Inlichtingen

De eventuele vragen en opmerkingen tijdens de inlichtingen moeten worden verwerkt in de Nota van Inlichtingen. Een Nota van Inlichtingen is niet meer dan een opsomming van de door de

aannemers gestelde vragen met daaraan toegevoegd het antwoord van de vereniging. Ook kunnen er eventuele wijzigingen nog door de vereniging worden doorgegeven. Indien de beantwoording leidt tot andere hoeveelheden en dergelijke dan dient dit in de werkschrijving/bestek en tekeningen te worden aangepast en bij de nota te worden gevoegd.

In sommige gevallen kan het zo zijn dat er meerdere nota's moeten worden opgesteld. De eventuele nota('s) van inlichtingen word(t)(en) de aannemers toegezonden. Daarnaast lig(t)(gen) de nota('s) van inlichtingen ter inzage bij de vereniging.

De inschrijvers/aannemers zijn verplicht zich van het bestaan van een eventuele nota c.q. nota('s) van inlichtingen te overtuigen, aangezien de aanbesteder geen verantwoording op zich neemt voor een goede ontvangst ervan.

6.3.4 Directiebegroting

Het werk is na de inlichtingen definitief vastgelegd. Op basis van de staat van hoeveelheden kan ter vergelijking met de aanneemsom de conceptbegroting worden aangepast naar een directiebegroting.

6.3.5 Aanbesteding

Op de dag van aanbesteding neemt de vereniging of de vertegenwoordiger van de vereniging de inschrijvingen van de aannemers in ontvangst.

Voor een onderhandse procedure wordt vaak aan de aannemers gevraagd om hun aanbieding op te sturen of af te geven.

Echter bij een openbare procedure worden de enveloppen opengemaakt in het bijzijn van de aannemers en worden de bedragen voorgelezen. De aannemers worden bedankt voor hun inschrijving.

6.3.6 Gunning

Na de aanbesteding moet de inschrijving worden getoetst op geldigheid van inschrijving, de inschrijvingsbedragen worden vergeleken met de directiebegroting en overig gestelde gunningscriteria. De inschrijvingen inclusief de financiële consequenties dienen veelal te worden voorgelegd aan de Algemene Ledenvergadering (ALV) van de vereniging. De ALV dient goedkeuring te geven aan de plannen en de financiële gevolgen. Pas na goedkeuring van de ALV kan het bestuur of de projectgroep opdracht verlenen tot het uitvoeren van de werkzaamheden.

Zorg er tijdens de presentatie aan de ALV voor dat eventuele opties/alternatieven onderzocht zijn en waarom is gekozen voor een bepaalde oplossing. Als tijdens de voorbereiding de leden regelmatig op de hoogte zijn gehouden van de voortgang dan kan dit de besluitvorming positief beïnvloeden.

Als goedkeuring van de ALV een feit is kan de opdracht worden gegund. Het is netjes en gepast om de afgevalen aannemers hier ook over te berichten.

Naast de prijs zijn ook de voorwaarden en referenties van belang. Een gunstige prijs maar slechte voorwaarden en referenties kunnen het eindresultaat negatief beïnvloeden. Opdrachtgunning heeft deels te maken met vertrouwen, maar ook met het gedegen bestuderen van de voorwaarden en referenties.

Ga dus niet zomaar uit van de laagste prijs!

Bij een voordelige aanbesteding kan aan de aannemer worden gevraagd wat de kosten zijn indien aanvullende wensen worden uitgevoerd. Vraag altijd vooraf een kostenopgave zodat er achteraf geen discussie ontstaat over de prijs!

6.4 Ter informatie: EMVI

De gunning van de opdracht kan plaatsvinden op grond van de laagste aangeboden prijs (laagste prijs) of op basis van de hoogste waarde voor de prijs (value for money) van de aanbieder. In dat laatste geval wordt gesproken van gunning op basis van Economisch Meest Voordelige Inschrijving (EMVI). Bij EMVI stelt de aanbestedende partij (vereniging) inkoper vast hoeveel waarde wordt gehecht aan bepaalde eisen. Deze eisen worden vastgesteld in een Bestek en/of in een Programma van Eisen (en wensen) (PvE). Na de officiële publicatie van de aanbestedingsdocumenten (bijvoorbeeld op de aanbestedingskalender) krijgen aannemers de kans om binnen een bepaalde tijdsperiode een prijs- en kwaliteitsaanbod te doen. De aanbestedende partij kiest vervolgens op de prijs en de van tevoren vastgestelde beoordelingspunten de aannemer die een product of dienst kan leveren die het beste en / of goedkoopste is.

Bij EMVI wordt dus niet alleen gekeken naar de ingediende prijs van de inschrijvers, maar wordt ook de aangeboden kwaliteit beoordeeld. Zeker de laatste tijd is EMVI een 'hot item', aangezien de Aanbestedingswet (inclusief de Gids Proportionaliteit en het ARW), het 'EMVI, tenzij...' principe hanteert. Oftewel: iedere opdracht moet in principe op basis van EMVI worden aanbesteed, tenzij er gemotiveerd kan worden om op een andere wijze te gunnen.

Voor aanbestedingen in de GWW sector is het ARW leidend. Het ARW schrijft voor dat altijd gegund moet worden op basis van de Economisch Meest Voordelige Inschrijving (EMVI). Dus ook bij meervoudig onderhandse aanbestedingen moet EMVI gehanteerd worden. Afwijken – gunnen op laagste prijs – mag, maar alleen gemotiveerd. Aangezien een tennisvereniging zich niet hoeft te conformeren aan het ARW (Aanbestedings Reglement Werken) is een aanbesteding met EMVI vaak niet van toepassing.

6.5 Checklist slag 6

Checklist slag 6: Prijs- en contractvorming	
Onderdeel	Uitgevoerd
Maken keuze hoe aan te besteden	
Selecteren uit te nodigen aannemer(s)	
Controle stand van zaken vergunning(en)	
Verzenden offerte aanvraag met werkschrijving / bestek en tekening(en)	
Verstrekken van inlichtingen	
Optioneel: Doorrekenen financiële consequenties inlichtingen	
Houden van de aanbesteding	
Gunnen van de opdracht	

7. SLAG 7: UITVOERING

De opdracht is gegund en de aannemer is bekend. We gaan naar de laatste slag! Tijdens de uitvoeringsslag worden de werkzaamheden door de aannemer uitgevoerd. Voordat de werkzaamheden aanvangen dient het project nog geregistreerd te worden op de NOC*NSF Sportvloerenlijst om te komen tot gecertificeerde banen. Ook is het vanuit de vereniging gezien noodzakelijk om tijdens de uitvoering toezicht te houden op de werkzaamheden van de aannemer. Het resultaat van deze slag is dat de goedgekeurde en gecertificeerde tennisbanen weer in gebruik kunnen worden genomen.

7.1 Registratie- en beoordelingsproces

Om te komen tot een NOC*NSF/KNLTB gecertificeerde tennisbaan dient een aangelegde, omgebouwde of gerenoveerde tennisbaan het registratie- en beoordelingsproces te doorlopen. In paragraaf 2.2 van het Procedurehandboek (zie website: www.sportvloeren.sport.nl) staat uitgebreid en stap voor stap het proces beschreven om tot een gecertificeerde tennisbaan te komen. Als dit proces positief is afgerond ontvangen de opdrachtgever en vereniging voor de betreffende tennisbaan een NOC*NSF/KNLTB keurmerkcertificaat. Door middel van dit keurmerkcertificaat wordt onder andere invulling gegeven aan de zorgplicht. De KNLTB hanteert dit certificaat als minimale randvoorwaarde voor deelname aan competitiewedstrijden.

7.1.1 Waar kan ik het project voor de aanleg van nieuwe tennisbanen registreren?

Indien door de vereniging/eigenaar het besluit is genomen om tennisbanen te renoveren, ombouwen of nieuw aanleggen dan dient dit geregistreerd te worden op de NOC*NSF Sportvloerenlijst. Ga daarvoor naar de website www.sportvloeren.sport.nl en klik op de button registreren sportvloer bovenin het keuzemenu. Vervolgens dien je de button nieuw project registreren aan te klikken. Hier kun je de gevraagde gegevens vervolgens invullen.

7.1.2 Bijdrage Kwaliteitszorgsysteem

Sinds 2014 dient bij de realisatie van een gecertificeerde sportvloer of sportaccommodatie (aanleg, ombouw of renovatie) binnen het NOC*NSF Kwaliteitszorgsysteem een éénmalige bijdrage, het zogenoemde 'Bijdrage Kwaliteitszorgsysteem', te worden voldaan door de hoofdupdrachtgever. Deze bijdrage staat los van de projectgebonden keuringskosten op locatie. Op deze manier deelt elke opdrachtgever in de kosten die bijdragen aan het borgen en verhogen van de kwaliteit van sportvloeren en sportaccommodaties in Nederland. De bijdrage per tennisbaan is vastgesteld op 50 euro exclusief btw.

Voor vragen over het registratie- en beoordelingsproces en/of de bijdrage kwaliteitszorgsysteem, kun je contact opnemen met NOC*NSF via accommodatiezaken@nocnsf.nl

7.2 Directievoering en toezicht

De uitvoering kan aanvangen. De mate van directievoering en toezicht is afhankelijk van de grootte en de omvang van de werkzaamheden.

Direct na de gunning dient een overleg te worden ingepland met de aannemer. Tijdens dit startoverleg dienen de volgende zaken te worden afgestemd:

- Vaststellen contactpersonen vereniging:
  - Wie is eerste aanspreekpunt voor de aannemer?;
  - Wie voert directie/toezicht namens de vereniging?;
  - Idem voor aannemer: Wie is hoofduitvoerder en uitvoerder?;
  - Opstellen adressenlijst in verband met bereikbaarheid;
- Aan te leveren documenten e.d.:
  - Door aannemer (bijvoorbeeld planning, bankgarantie, lijst onderaannemers, verrekenprijzen, KLIC melding);
  - Door vereniging (bijvoorbeeld contactpersonen, sleutel complex, vergunningen);
- Planning:
  - Vaststellen uitvoeringsplanning;
  - Bouwvergaderingen;
- Vergunningen;
- Onderaannemers;
- Wijzigingen (financieel);
- Zelfwerkzaamheid/werkzaamheden door derden;
- Keuringen;
- Veiligheid;
- Optioneel:
  - Bereikbaarheid banen (overdracht sleutels);
  - Verkeersvoorzieningen / schoonhouden paden;
  - Afscherming;
  - Wie doet verslaglegging.

De directievoerder is namens de vereniging de bewaker van het contract, het geld en de projectorganisatie. De toezichthouder is namens de vereniging de bewaker van kwaliteit, planning, administratie en veiligheid.

De toezichthouder is het verlengstuk van de directievoerder en vormt, wat betreft direct operationele zaken, zijn ogen en oren. Dit vraagt om verschillende persoonlijkheden, de één communicatief en de ander inhoudelijk sterk. Het is dan ook van belang dat beiden complementair aan elkaar functioneren.

Gedurende de hele uitvoeringsperiode is het van belang om de voortgang en de werkwijze van de aannemer in de gaten te houden. Gecontroleerd moet worden of alle werkzaamheden zoals omschreven in de werkomschrijving/het bestek worden uitgevoerd. Tevens is de toezichthouder het aanspreekpunt voor de aannemer. De aannemer geeft aan de toezichthouder door als er afwijkingen zijn tijdens de uitvoering die financiële consequenties hebben. Eventuele financiële consequenties moeten zo spoedig mogelijk in beeld worden gebracht zodat de toezichthouder dit terug kan koppelen met de door de vereniging aangestelde directievoerder. De directievoerder en de toezichthouder zijn binnen de vereniging de verantwoordelijke mensen. Hun bevoegdheden moeten helder en duidelijk zijn. Ook de financiële ruimte die er eventueel is om te kunnen omgaan met tegenvallers moet helder zijn, zodat er snel besluiten kunnen worden genomen in overleg met het projectteam. Bij grote financiële afwijkingen dient de directievoerder dit eerst terug te koppelen met het projectteam en/of het bestuur.

Het is verstandig om regelmatig met de aannemer te overleggen gedurende de uitvoeringsperiode. Daarom is het noodzakelijk om regelmatig een bouwoverleg te organiseren waarin de voortgang, wijzigingen en de financiële stand van zaken worden besproken.

7.3 Oplevering

Onder de oplevering verstaat men in Nederland de aanvaarding door de vereniging van een werk dat door een aannemer is uitgevoerd conform werkomschrijving/bestek en tekeningen. Er is sprake van slechts één oplevering. Voorafgaand aan de oplevering wordt door de vereniging samen met de aannemer een vooropname gedaan waarbij geconstateerd kan worden in hoeverre het werk nog niet is zoals het moet zijn. In de tijd die nog rest tot aan de feitelijke (en juridische) oplevering heeft de aannemer de mogelijkheid het werk alsnog volledig te laten voldoen. Tijdens de oplevering wordt wederom een opname verricht waarin een lijst wordt samengesteld van de gebreken die het werk dan alsnog vertoont ten opzichte van bestek en tekeningen. Partijen kunnen dan besluiten om:

- het werk op dat moment als NIET gereed te beschouwen en daarom niet op te leveren;
- het werk op dat moment wel als gereed te beschouwen en het werk op te leveren onder voorwaarden.

Bij het niet opleveren ontstaat (vaak) de situatie dat de aannemer dan niet kan voldoen aan de gestelde eisen in de opdracht om op tijd (binnen een maximale bouwtijd) het werk op te leveren en riskeert dan een boete (wegens overschrijding van de maximale bouwtijd). Daarom willen veel aannemers heel graag opleveren, ook al wordt de opleverlijst met gebreken dan toch erg lang.

Bij het wel opleveren wordt zoals vermeld een lijst van gebreken samengesteld. De zogenaamde opleverlijst. Op deze lijst komen alle zaken voor die niet gereed zijn volgens werkomschrijving/bestek en tekeningen. De aannemer krijgt als extra voorwaarde mee dat de lijst moet zijn afgewerkt binnen een vast te stellen termijn terwijl de opdrachtgever dan alvast gebruik kan maken van het werk.

De financiële tegenprestatie van de opdrachtgever richting de aannemer is dat er uitstel komt van het betalen van een laatste deel (een termijn genaamd) van de totale vergoeding voor het werk. Deze termijn bedraagt vaak 5% van de totale aannemingsom.

Na afloop van de termijn wordt opnieuw een vooropname gedaan om te bekijken in hoeverre de aannemer gereed is met de lijst. Indien deze lijst is afgewerkt volgt een uitbetaling van de laatste termijn van opdrachtgever aan aannemer.

7.4 Oplevering versus (verplichte) keuring

De oplevering staat los van de keuring van de tennisbanen! De KNLTB adviseert tennisbanen altijd onder NOC*NSF/KNLTB keur te laten uitvoeren. Worden de banen gebruikt voor competitie en toernooien onder auspiciën van de KNLTB dan is een NOC*NSF/KNLTB keurmerkcertificaat zelfs een vereiste.

Door de werkzaamheden te laten keuren heeft de vereniging de zekerheid dat de betreffende tennisbaanbouwer de banen heeft aangelegd volgens de geldende kwaliteitseisen. Zoals gezegd betreft de keuring specifiek de tennisbanen (alles binnen de hekwerken!).

Een keuring maakt onderdeel uit van de oplevering van het gehele werk. In het geval ALLEEN sprake is van een renovatie van de tennisbanen kan een keuring worden beschouwd als een oplevering.

Iedere tennisser wil graag tennissen op een kwalitatief goede en veilige tennisbaan en iedere vereniging heeft de zorgplicht dit te faciliteren. De kwaliteit van aanleg is geen vanzelfsprekendheid. Om dit te kunnen borgen is het noodzakelijk de tennisbanen te laten keuren wanneer u gaat renoveren, ombouwen of nieuwe banen gaat aanleggen. Banen die volgens de geldende kwaliteitseisen zijn aangelegd ontvangen een keurmerkcertificaat. Voor competities en toernooien van de KNLTB is het verplicht dat banen voldoen aan de NOC*NSF normen en KNLTB reglementen.

7.5 Onderhouds- en garantietermijn

In paragraaf 7.3 is een termijn gesteld voor het afwerken en uitvoeren van de opleverlijst. Deze staat los van de onderhouds- en garantietermijn!

Na de opleverdatum gaat de onderhouds- en garantietermijn in. Deze termijn houdt enkel in het herstellen van gebreken welke in de onderhoudstermijn optreden. Het betreft geen gebreken die het gevolg zijn van onjuist of onzorgvuldig gebruik dan wel gekwalificeerd kunnen worden als normaal te verwachten slijtage als gevolg van het feitelijke gebruik.

Een ander (of beter) woord voor onderhoudsperiode of onderhoudstermijn is eigenlijk 'gebrekenherstelperiode'. Het woord 'onderhoud' kan immers in verband worden gebracht met het (regulier) onderhoud plegen aan de tennisbaan en het woord 'termijn' wordt veelal gezien als een betalingstermijn.

NB: De algemene garanties zoals deze gelden ten aanzien van toegepaste zaken/materialen blijven vaak nog een aantal jaren gehandhaafd.

7.6 Ingebruikname

Na de oplevering en een positieve eindkeuring kunnen de banen weer in gebruik genomen worden. Vaak is een renovatie, ombouw of nieuwbouw van banen een ingrijpende, grote gebeurtenis voor een vereniging. Daarom wordt een ingebruikname vaak niet geruisloos gedaan. Oftewel: Het is tijd om dit te vieren met de vereniging!

De ingebruikname is tevens een goed moment om je zelf als vereniging in de 'etalage' (lokale kranten, social media et cetera) te zetten voor potentiële nieuwe leden.

Daarnaast heeft een feestelijke ingebruikname een positief effect op het verenigingsleven. Belangrijk is ook alle mensen die hun steentje hebben bijgedragen in het zonnetje te zetten!

7.7 Checklist slag 7

Checklist slag 7: Uitvoering	
Onderdeel	Uitgevoerd
Registreren project nieuwe tennisbanen op NOC*NSF Sportvloerenlijst	
Benoemen directievoerder/toezichthouder vanuit vereniging	
Vaststellen en verslaglegging bouwvergaderingen	
Terugkoppeling directievoerder met projectgroep	
Oplevering	
Revisie ontvangen	
Onderhouds- en garantietermijn (ingangdatum)	
Keuringsrapport en eindcertificaat NOC*NSF ontvangen	
Organiseren ingebruikname	
Bedanken sponsors en vrijwilligers	
Ontbinden projectgroep	

